

من و آزادی

خاطرات میرزا حسین خیاط

(از دوستان عارف قزوینی و میرزا کوچک خان جنگلی)

به کوشش مهدی نورمحمدی

www.ketab.ir

سرشناسه:	فرنیا، حسین، ۱۳۱۹-۱۲۵۴
عنوان و نام پدیدآور:	من و آزادی: خاطرات میرزا حسین خیاط (از دوستان عارف قزوینی و میرزا کوچک خان جنگلی) // به کوشش مهدی نورمحمدی؛ گرافیک تصاویر مصطفی ذکریابور
مشخصات نشر:	تهران، نامک، ۱۴۰۲
مشخصات ظاهری:	۱۹۴ ص، مصور، عکس، نمونه
شابک:	۹۷۸-۶۲۲-۶۶۷۰-۴۲-۵
وضعیت فهرست‌نویسی:	فپا
یادداشت:	چاپ قبلی: سخن، ۱۳۸۸
یادداشت:	فعالان سیاسی - ایران - تاریخ - پهلوی ۱۳۰۴-۱۳۳۰ خاطرات Political activists - Iran - History - Pahlavi, 1925-1941- Personal narratives
رده‌بندی کنگره:	DSR ۱۴۸۶
رده‌بندی دیویی:	۹۵۵/۰۸۲۲۰۹۲
شماره کتاب‌شناسی ملی:	۹۲۶۶۹۶۹

naamak_publication@gmail.com

naamak_publication

@naamakpublication

تلفن: ۶۶۴۱۷۶۳۶

من و آزادی

خاطرات میرزا حسین خیاط

به کوشش مهدی نورمحمدی

اصلاح تصاویر و طرح جلد: مصطفی ذکریابور

شمارگان: ۵۰۰ نسخه؛ چاپ: اول، ویراست دوم ۱۴۰۲

چاپ و صحافی: گیلان - قیمت: ۱۲۵ هزار تومان

ISBN: 978-622-6670-42-5

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۶۷۰-۴۲-۵

تمامی حقوق این اثر برای نشر نامک محفوظ است

تکثیر یا تولید مجدد آن کلاً و جزئاً، به هر صورت (چاپ، فتوکپی، انتشار الکترونیکی و صوتی)

بدون اجازه کتبی ناشر ممنوع است و پیگرد قانونی دارد

مرکز پخش: پارسه ۶-۷۶۷۷۴۰۵، داخلی ۱

این کتاب با حمایت جناب آقای جلال امینی وکیل موقوفه شادروان امین‌الره‌ای‌ای امینی به چاپ رسیده است.

فهرست

۷	 مقدمه
۱۵	 چگونگی دستیابی نگارنده به خاطرات
۲۱	 زندگی‌نامه میرزا حسین فرنیا
۳۲	 بازماندگان حسین فرنیا
۳۷	 فصل اول: [تحصیلات من]
۵۱	 فصل دوم: دوره جدید
۵۵	 [واعظ قزوینی]
۶۰	 عارف
۶۹	 فصل سوم: من و آزادی
۷۰	 انتخابات دوره اول
۷۱	 طرفداران ملت
۷۲	 همراهان حاج سید ابراهیم
۷۲	 فدایی
۷۳	 مجاهدین
۷۳	 دوره فترت یا استبداد صغیر
۷۴	 نسیم امید
۷۵	 فرج بعد از شدت
۷۵	 شهرداری عثمانی
۷۸	 مسیو یفرم
۸۰	 انقلاب
۸۱	 حکومت و جشن
۸۳	 تشیع جنازه
۸۳	 کمیون جنگ
۸۳	 کمیته ستار
۸۴	 اعانه

۸۴	تحصن به کانطور روس‌ها
۸۵	اعاده مشروطیت
۸۶	آذربایجان
۸۶	عظیم‌زاده
۸۷	عدلیه
۸۷	انجمن ولایتی
۸۸	فتح طهران
۸۹	غیاث‌نظام
۹۰	تاج‌گذاری
۹۱	انتخابات دوره دوم
۹۲	حزب دموکرات
۹۴	ادارات دولتی و عمومی
۹۷	رنگ دیگر، بار دیگر
۹۸	نیرنگ دیگر
۹۹	یارمحمدخان
۱۰۱	اولتیماتوم روس‌ها
۱۱۰	جنگ بین‌المللی
۱۱۵	جنگلی‌ها و میرزا کوچک‌خان
۱۱۵	ورود انگلیسی‌ها به جای روس‌ها
۱۲۹	اعلان
۱۳۶	کودتا
۱۴۱	مجلس مؤسسان
۱۴۳	پیوست
۱۵۳	اسناد و تصاویر
۱۸۱	نمایه

مقدمه

کتابی که فراروی خوانندگان ارجمند قرار دارد، خاطرات، مشاهدات و یادداشت‌های میرزا حسین فرنیا معروف به میرزا حسین خیاط، از مبارزین انقلاب مشروطیت، عضو حزب دموکرات و حزب اجتماعیون عامیون و از یاران و دوستان نزدیک میرزا کوچک‌خان جنگلی و عارف قزوینی است. این کتاب توسط میرزا حسین خیاط در سه فصل به شرح زیر تنظیم شده است:

فصل اول - [تحصیلات من]

فصل دوم - دوره جدید

فصل سوم - من و آزادی

شایان ذکر است عنوان فصول دوم و سوم از منافع و نام فصل اول، برگزیده نگارنده است.^۱

مندرجات فصل‌ها به اجمال عبارتند از:

نویسنده در فصل اول درباره پدر و مادر، نسب و نیاکان، استادان و مدت ۲۷ سال تحصیل خود در مدارس علمیه قزوین به اختصار توضیحاتی ارائه کرده است.

اطلاعاتی که وی در این فصل درباره برخی از رجال علمی و دینی قزوین همچون: ملا علی‌اکبر سیاده‌نی، محمدرضا کتاب‌فروش (استاد خوشنویسی عارف قزوینی)، ملا یوسف حکمی، ملا احمد حکمی، شیخ یعقوب اسفروزمی

۱. مؤلف برای فصل اول نامی انتخاب نکرده است.

و ملا علیرضا یزدی ارائه داده، بسیار مفید و ارزشمند است و در منبع دیگری به چنین آگاهی‌هایی اشاره نشده است.

فصل دوم به دو بخش تقسیم می‌شود. بخش اول خلاصه‌ای از مطالب مهم فصل سوم است و بخش دوم به شرح حال کوتاهی از میرزا یحیی واعظ قزوینی مدیر روزنامه نصیحت و ابوالقاسم عارف اختصاص دارد.

اطلاعات مهمی که او درباره زندگی، تحصیلات، آثار، آخرین ساعات حیات و چگونگی ترور واعظ بیان می‌کند، بسیار مهم و منحصر به فرد است و در هیچ منبعی نمی‌توان به چنین مطالبی ارزشمندی دست یافت.

نویسنده در همین بخش به این نکته که مؤسس مجمع اجتماعیون (حزب سوسیالیست) در قزوین و مدیر کلوپ این حزب در تهران بوده اشاره کرده اما با وجود اهمیت و ارزش فراوان موضوع، توضیحات بیشتری ارائه نداده و به همین دلیل، نقش وی در این خصوص ناگشوده باقی مانده است.

در بخش مربوط به عارف نیز آگاهی مهمی راجع به استادان موسیقی وی به دست داده که بر مبنای آن مشخص می‌شود عارف علاوه بر حاج صادق خرزایی، مدتی نیز نزد ملا کریم جناب قزوینی و سید جعفر لنگرودی به آموختن موسیقی پرداخته است.

این آگاهی از آن جهت ارزشمند است که عارف در شرح حال خود اشاره‌ای به نام این دو استاد نکرده است.^۱

آوردن نامه‌ای از عارف که مربوط به اقامت وی در گل زرد در سال ۱۳۰۵ خورشیدی است بر اهمیت این فصل افزوده است. این نامه را مؤلف از روی

۱. درباره شاگردی عارف نزد ملا کریم جناب قزوینی و سید جعفر مجتهد لنگرودی شواهد دیگری نیز وجود دارد که تأییدکننده نوشته میرزا حسین خیاط است. (رک: عارف موسیقی‌دان، مهدی نورمحمدی، انتشارات ماهور، ۱۴۰۰، صص ۲۴ تا ۳۱)

دستخط عارف رونوشت برداشته و در خاطرات خود نقل کرده است.^۱

فصل سوم که بیشترین حجم صفحات کتاب را به خود اختصاص داده، شامل دو بخش است. بخش اول به خاطرات و فعالیت‌های سیاسی وی از بدو مشروطیت تا جنگ جهانی اول اختصاص یافته است.

با توجه به این که مؤلف از آزادی‌خواهان بنام قزوین در عصر مشروطیت بوده و خود در متن بسیاری از حوادث حضوری فعال داشته، اطلاعات ارزشمند و منحصر به فردی در این بخش درباره وقایع روی داده در قزوین همچون: انتخابات مجلس اول، تشکیل جمعیت فدایی، پناهندگی مشروطه‌خواهان به شهرداری عثمانی، چگونگی فتح قزوین، اوضاع شهر پس از ورود انقلابیون، اعدام غیاث‌نظام، نحوه تأسیس حزب دموکرات و انجمن ولایتی، اولتیماتوم روس‌ها، کشته شدن یکی از مجاهدین توسط یارمحمدخان کرمانشاهی در قزوین و فعالیت‌های خورد علیه قشون روسیه تزاری در اختیار قرار داده است که در کمتر منبعی می‌توان به چنین اطلاعاتی دست یافت.^۲

۱. شایان ذکر است نامه‌های عارف و از جمله این نامه با کوشش نگارنده در یک مجموعه به چاپ رسیده است. (رک: نامه‌های عارف قزوینی، مهدی نورمحمدعلی، انتشارات نگاه، چاپ سوم، اردیبهشت ۱۴۰۰)

۲. جناب آقای سید فرید قاسمی در اهمیت خاطرات میرزا حسین خیاط چنین گفته است: «واقعاً این کتاب یکی از کتاب‌های ارزشمند است و باید به دقت خوانده شود. انسجام مطلب دارد و سرشار از آگاهی‌هایی است که در کمتر جایی مشاهده می‌کنیم. چون من خودم نام میرزا حسین خیاط را در سرفصل و شناسنامه نشریه قزوین ندیده بودم، با این خاطرات متوجه شدم که وی مدیر داخلی این نشریه بوده است. میرزا حسین به طوری که نوشته است، خواننده روزنامه حبل‌المتین و تربیت بوده. من این نکته را که خواندم، شاهدی بر مدعی پیشین خودم در پاسخ به کسانی که می‌گویند قبل از مشروطه روزنامه‌ای نداشتیم پیدا کردم». (جلسه نقد و بررسی کتاب «خاطرات عارف قزوینی»، سه‌شنبه ۱۷ فروردین ۱۳۸۹ با حضور محمدعلی سپانلو، سید فرید قاسمی، اصغر محمدخانی و مهدی نورمحمدی در شهر کتاب)